

Ljiljana Maletin Vojvodić

Oni koji jedu sirovo meso

Mediterran publishing
Novi Sad 2013.

*Having become a citizen of Greenlandic world, however humble or ignorant, one never returns
as the same person to one's own native country.*

Frederica de Laguna

Tešim se lepotom polarnih predela... da nije sve na svetu, besmisleno.

Miloš Crnjanski

VOLIM SOFI KAL

Volim glas Jana Kertisa

System of Down

Obojeni program

Mum

Bjork

Sigur Ros

Ejmi Vajnhaus

I am a Bird Now & Antony and the Johnsons

Filipa Glasa

Sakamota

Fon Trira

Akija Kaurismekija

Alvara Alta

Normana Fosterera

Tadao Anda

Vorhola

Gila Elvgrena

Ket von D

Marinu Abramović

Sofi Kal

Trejsi Emin

Volim crveno

I crno

Šta onda radim na dalekom Severu?

U samotnoj drvenoj kućici, opasanoj santama leda i psećim zavijanjem.

Na obali Atlantskog okeana.

Na Grenlandu.

Daleko od svega što me je definisalo, s čim sam odrasla; od svega na šta sam bila

navikla i što sam bila naučena da tumačim.

MEĐU ESKIMIMA

Posmatram svoj ručni sat. Prsten sa likom Vorholove *Merlinke*.

Tuđi su.

Kao i crveni karmin na mojim usnama.

Miris parfema.

Jer – ja više nisam ja.

Ja sam sad neko drugi jer živim u svetu u kojem ne mogu razmišljati na način na koji sam to navikla da činim.

Ja sam sada neko ko misli o ledenim glečerima.

Ko zna ko je bio Knud Rasmusen.

Ko poznaje Bjati i Saru.

Neko koga muči ponoćno sunce i lenji grenlandski dani.

Neko ko je u stanju da opere sudove sa šerpom vode i da se istušira za jedan minut.

Neko ko može da živi bez kanalizacije, da obavlja nuždu u plastične kese.

Ona koju su dani bez noći i belina ledenih bregova učinili drugačijom.

Da li ću biti neko *Drugi* sve dok se ponovo ne ukracam u avion za Kopenhagen?

Kroz prozor posmatram planine bez vegetacije i goli kamen. Lišajeve i mahovinu.
Ledeno more po kojem plutaju komadi glečera.

Razdraženi, lancima okovani grenlandski psi zavijaju u daljini.

Leto je. Mesec juli.

Svega nekoliko stepeni iznad nule.

Jedanaest sati uveče.

Samo me časovnik upozorava na tu činjenicu. Noć ovih meseci ne pohodi zemlju santi i glečera. Bez obzira što će uskoro ponoć, napolju je vedar, svetao dan. Smena dana i noći dešava se isključivo u ljudskoj svesti.

Odjednom me trgne nepoznat zvuk.

Prasak!

Ledeni breg se, uz ropac, survava u vodu.

Kraj drvenog kućerka.

Na obali mora.

U Upernaviku za koji nisam ni mogla pretpostaviti da postoji, niti da ću u njega stići.

U Upernaviku u koji su se, nekada davno kada bi se led počeo topiti, sklanjali Eskimi–nomadi, ostavljajući u njemu svoje žene i decu. Muškarci bi saonicama i kajacima nastavljali dalje, do ledenih obronaka u potrazi za fokama i morževima. Poštujući demone prirode i brinući se o deci i o tim privremenim domovima, njihove žene bi ostajale iščekujući ih da se kućama vrate sankama natovarenim mesom, kožom i kljovama. Da bi uskoro zajedno krenuli dalje, prema novim staništima.

BIJENALE U VENECIJI

Venecija, iz koje smo D i ja i krenuli u Kopenhagen, a potom, dalje, za Upernavik, iz upernavičke perspektive deluje jednako irealno baš kao što mi je tih dana izgledao Grenland.

Trg svetog Marka, Duždeva palata, Crkva Santa Maria della Salute, Most uzdisaja, Ponte Rialto, Akademija, karnevalske maske, gondole i gondolijeri sa slamnatim šeširima i mornarskim majicama nasuprot jednostavnosti Severa i svedenosti njegovog pejzaža.

Uprkos zavodljivosti renesansnih palaca, tesnih kanala i piktoreskni uličica od toliko patine mi je u tom gradu veoma brzo postalo mučno. Žurila sam da što pre pogledamo Bijenale, zbog kojeg smo se uostalom u Veneciji i nalazili, i da krenemo za Grenland.

Sa istim onim nestrpljenjem i sa željom kojom bih se ovog trenutka vratila Veneciji. I stala pred *Obešeno srce* Džefa Kunsa ili *Dečaka sa žabom* ispred Punta dela Dogane. Jer, iako mi je, s početka, odgovaralo odsustvo svake kulturološki čitljive konotacije, već posle nekoliko dana moj uobičajeni način života počeo je da mi nedostaje.

Da li bi se Bjati i Sara zgrozile onim što sam na Venecijanskom bijenalu videla? Jer, na tom hiper-modernom eklektičkom umetničkom vašaru bilo je morbidno modifikovanih ženskih aktova, pretećih paukovih mreža, leševa koji plutaju bazenom, biljaka-mesoždera, opustošenih domova, rasturenih brakova, cunamija, kataklizmi, sado-mazohističkih defloracija, samoubilačkih poruka ostavljenih ljubavnika, nacističkih zločinaca i njihovih žrtava, etičkih kriza, otuđenja, ironije, groteske, paradoksa i provokacije.

Svega što je ovaj naš život ranjavalo, uz šta sam, naučila da živim.

Sasvim je sigurno da bi Bjati od svega samo okrenula glavu. Baš kao što sam i sama učinila nad inuitskim vezovima, čipkama i perlicama, kopljima i životinjskim lobanjama na koje je ona bila toliko ponosna.

Govore da je Grenland mnogo više od pečata u pasošu i fotografija sa egzotičnih turističkih destinacija.

Ali, zašto bi ikoga privlačilo izolovano ostrvo lišeno leta i toplote, opasano hladnim morima, opkoljeno ledom?

Hiperborejska utopija? Potreba za pustolovinama? Žudnja za *Odsustvom i Begom*? Zabluda koja je zavedila sve one koji su, vekovima ranije, težili Severu i njegovom polu, nadajući se da ih, na granici svetova, očekuje Otkrovenje.

Da li sam ovoga puta otišla predaleko? Hoće li magnetizam Severa u ovoj tački početi da bleđi?

Mada, zar nije u tome suština života? U *slaganju varke na varku*? U tome da *loviš a budeš ulovljen*? Jer,

Svako svoju kožu kamenjem napuni

Svako s njom zaigra

Obasjan sopstvenim zvezdama

Ko do zore ne zastane

Ko ne trepne ne tresne

Taj zaradi svoju kožu.

Hoću li, na dalekom Severu *zaraditi svoju kožu?*

ČITAONICA MATICE SRPSKE

Poslednjih sam se godina, okružena *homo primitivusima*, njihovim preglasnim televizorima, turbo-folkom i prostaštvom koje su predano negovali, sklanjala na jedino mesto na kojem su ljudi bili prisiljeni da ćute. U Naučnu čitaonicu Matice srpske, među buduće doktorante, mlade postdiplomce i – ponekog pisca. Najčešće sam sedala na mesto obeleženo brojem 123. Ono je bilo jedno od najizolovanijih. Na meni je počivao jedino pogled Mihaila Petrovića Alasa. Mrtav pogled proćelavog gospodina, kratkih zašiljenih brčića. Danima, zapravo, nisam ni obraćala pažnju na fotografiju čoveka u tamnom odelu i uštirkanoj beloj košulji. No, upravo je nekadašnji doktorant sa Sorbone i osnivač Beogradske matematičke škole jedan od nekolicine mojih sunarodnika koji se otisnuo na Grenland. Mihailo Petrović u *Zelenu zemlju* nije dospeo zahvaljujući svojoj nauci već zbog ljubavi prema ribolovu. Položivši esnafski ispit za ribarskog majstora, budući da je *dane provodio na Savi i Dunavu, a mesece na širokom moru krstareći između jednog i drugog Pola zemljinog*, dospeo je do istočne obale Grenlanda. Ne znam da li je istina da je na pučini Atlantskog okeana Alas svirao svoju violinu, no sasvim je sigurno da je sa njim kabinet na beogradskom Univerzitetu delio još jedan zaljubljenik u polarne oblasti – klimatolog Milutin Milanković. Sudeći po Nasinim izveštajima, jedan od najznačajnijih svetskih naučnika koji se bavio proučavanjem Zemlje, profesor nebeske mehanike i primenjene matematike, čija se fotografija, kao i Alasova, nalazila na zidovima Naučne čitaonice Matice srpske.

Koliko se naše postojanje temelji na slučajnostima i podudarnostima? Postoji li dublji, kosmički smisao između ljudi i prostora? *Sumatraistička harmonija* i povezanost? Lirska uteha? Kao *snežni vrhovi Urala*, kao *beskrajni mir plavih mora*, *crvena zrna koralna*, ili *iz zavičaja trešnje*?

Na zidovima Matičine biblioteke, sem Mike Alasa i Milankovića, u ramove su sapeti i Dositej, Nikola Tesla i Jovan Dučić. Crnjanjski i Andrić. Danilo Kiš i Pekić. ...

Svetski putnici. Kosmopolite. Apatridi.

Moji mrtvi sabesednici.

Kakvo li to prokletstvo (ili nadahnuće) nagoni svakog ko iole vredi da se odlepi od ovog tla? I da tek u izgnanstvu (bilo ono dobrovoljno ili ne) prepozna sebe i svoje moći?

RIDOKOSI ERIK

Sudeći po *Sagi o Ridokosom Eriku*, istom ovom zemljom, mnogo vekova pre mene i D-a, pre Alasa, polarnih istraživača, engleskih i skandinavskih ekspedicija, rudara i avanturista, kroz ledene, snežne mećave i kovitlace morskih struja i vetrova ribario je islandski kitolovac Gundbjorn. Snažan vetar odneo ga je na današnji Grenland o kojem je, po povratku, pričao svojim zemljacima.

Tragom njegovog slučajnog otkrića, 982. godine krenuo je, budući da je zbog ubistva bio osuđen na progonstvo, i njegov sunarodnik Ridokosi Erik. Nakon što mu je istekla kazna progonstva, on se vratio na Island da bi u proleće, u pravcu nove zemlje, pokrenuo ekspediciju od dvadeset i četiri broda. Želeći da privuče što više svojih sunarodnika, Erik je zemlju, čiji su delovi tada, pretpostavlja se, bili prekriveni bujnom vegetacijom, nazvao *Zelenom*.

Ridokosi Erik je na Grenlandu zatekao ostatke naselja, ali ne i Eskime. Oni su, došavši preko ledenih prostora, iz Severne Kanade, iz Aljaske, bili naselili severoistočni deo zemlje u koji on nije dospao.

Vikinška kolonija Erika Crvenog, koja je u desetom veku primila hrišćanstvo i koja je brojala četiri hiljade stanovnika, misteriozno je nestala.

Zato ću u *Ledenoj zemlji* uglavnom sretati Eskime. I malobrojne danske lekara, policajace i lučke radnike, koji su se u potrazi za boljom zaradom, u Upernaviku privremeno bili nastanili.

Di ja smo u *Kalalit Nunat* stigli neuporedivo komfornije od Ridokosog Erika. Preko evropskog kopna, Islanda i Atlantskog okeana – ogromnim preookeanskim avionom grenlandske aviokompanije *Greenland Air*.

Do ovog izolovanog ostrva opasanog okeanom nekada se dolazilo samo vodom. Potom se počelo leteti nad tom istom vodom, najpre sporadično, leti, da bi poslednjih godina, grenlandska nacionalna aviokompanija uvela redovne letove s Danskom. No, uprkos tome što su izuzetno skupe, avionske karte se moraju rezervisati mesecima unapred. One, zapravo, svakoga dana, postaju sve skuplje. Kada smo konačno sakupili potrebnu količinu novca, ispostavilo se da je po nekakvim državnim propisima toliki iznos moguće uplatiti putem interneta samo uz specijalno odobrenje banke. Za šta je bilo potrebno bar dva dana. Što je bilo dovoljno da karte poskupe za još nekoliko stotina evra. Time je naše putovanje postalo nemoguće. Jer, već smo iscrpeli dozvoljene minuse, raznorazne pozajmice i ušteđevinu za *crne dane*.

Zbog toga sam napisala pismo grenlandskoj avio-kompaniji. Jedno iskreno, lično elektronsko pismo kakvo se inače u takvim situacijama ne šalje. Na prvi pogled je delovalo apsurdno jer sam nekakvim anonimnim službenicima poverila koliko dugo sam to putovanje planirala, u kakvoj zemlji živim i kako sam očajna jer više ne postoji nijedan način da sakupim novac.

Odgovor je stigao u roku od nekoliko sati.

Poštovana, pisalo je,

Imajući u vidu situaciju u kojoj se nalazite, odlučili smo da Vam ponudimo karte na relaciji Kopenhagen–Upernavik po ceni po kojoj Vaš put neće biti doveden u pitanje.

Broj rezervacije: P6JKTM

2010 – jul – 01/ 09:10 GL 781/ Kopenhagen-Kangerlussuak

2010 – jul – 01/13:20 GL 512/ Kangerlussuak-Ilulissat

2010 – jul – 01/14: 30 GL 204/ Ilulissat-Upernavik

2010 – aug – 01/16:25 GL 1205/ Upernavik-Ilulissat

2010 – aug – 02/ 09:35 GL 571/ Ilulissat-Kangerlussuak

2010 – aug – 02/ 12:50 GL 782/ Kangerlussuak-Kopenhagen

Ukupno: 20.529,00 DKK

S poštovanjem,

Rut Erikson, Er Grinland.

PO Box 1012

DK -3900 Nuk

Tako smo, zahvaljujući nepoznatoj Rut Erikson tog prvog jula poleteli za Grenland. Zajedno sa dvestotinak putnika: Eskima, turista, fotografa, novinara i ekstremnih sportista naoružanih opremom. Zaputili smo se u Kangerlussuak, nekadašnju američku vojnu bazu iz koje će nas mnogo manjim avionima prebaciti u različite delove ostrva.

Iz Kopenhagena krećemo tačno na vreme. Mirno letimo nad okeanom. Temperatura se, od plus 20 koliko je bilo u Danskoj, spušta na minus 49. Letimo 740 km na sat, na visini od preko deset hiljada metara.

Prelećemo vremenske zone. Na jugoistoku nam se sada već nalazi Atlantski okean, Island i Grenlandsko more, na severu je Arktički ocean, a na zapadu Bafinov zaliv i Kanada.

Temperatura pada na minus 77 stepeni, brzina se povećava na 881 km na sat, penjemo se iznad jedanaest hiljada metara nad morem.

Prelećemo i Angmagsalik, do kojeg je stigao Mika Alas, u kojem su Eskimi i njihov način života oduvek bili primitivniji u odnosu na one sa severa zemlje gde smo se D i ja uputili. U Angmagsaliku se mnogo duže živelo u šatorima od fokinih koža. U njemu su muškarci imali po više žena.

I Angmagsalik se, kao i Upernavik, nalazi na obodima Grenlanda, u priobalju koje nazivaju *nunatak*. Između njih je ogromna ledena kora koja se u vidu glečera i ledenih planina spušta dolinama i uvalama i raspada na ledena brda.

Osećam se kao Guliver Džonatana Svifta. Pod sobom vidim ledena minijaturna naselja i onostrani *emotivni pejzaž*: fjordove, jezera i ledeno bespuće.

A onda je stiglo vreme ručku.

Strepeći da ću u tanjiru zateći komad fokinog mesa, još prilikom kupovine karata, opredelila sam se za vegeterijanski obrok. I pogrešila. Jer, dok se D sa ostalima sladio sečuanskom piletinom, pršutom i francuskim sirevima, meni su doneli bezukusnu rižu s povrćem. Zbog toga sam, čim sam se u Upernaviku dokopala interneta, obrok promenila u *standardni*. Ali u povratku će služiti tunjevinu uvijenu u masno crveno lososovo meso.

I tako sam se tokom tog čudesnog leta za Grenland nervirala zbog hrane i zavirivala u tanjire svojih saputnika. Što je bilo totalno iracionalno u odnosu na nepoznanicu koja me je čekala.

Nakon četiri sati leta slećemo u Kangerlussuak. Prelećemo veliki „grenlandski kanjon” i njegov zapanjujući reljef. Umesto ledenih santi, belih medveda i kitolovaca, ukazuje se surovi pejzaž bez snega i leda, prepun useka i uzvišenja.

Slećemo na Grenland. Na nešto što je trebalo da bude aerodrom, a što je meni ličilo na provincijski motel sa izbetoniranim prilazom.

Slećemo u trenutak o kojem sam, ni sama ne znam koliko puta do sada, maštala. Koji naravno sa realnošću nema nikakve veze. I koji nikako ne mogu da opišem.

Putokazi postavljeni kraj piste kazuju da je Severni pol udaljen tri sata leta i da nam je trenutno bliži od Kopenhaga, Moskve, Pariza, Londona..., svih onih gradova čiji sam kulturološki kod razumevala.

Oko aerodroma je pustoš. U hotelskom restoranu galerija pospanih putnika: Eskima, frikova i avanturista.

Netremice posmatram par ostarelih hipika. Liče na bajkere. Istetovirani od šaka do nadlaktica, dugokosi, u kožnim pantalonama i kaubojskim čizmama. Zure u svoje *aj-pedove*. Ne obraćaju pažnju ni na koga. Pored njih je isto tako neobičan čovek. Kose spletene u konjski rep. Krišom gledam njegove žute zube. Ne deluje mi baš kao Eskim, mada nisam sigurna.

Kako bi mi vreme brže prošlo, uzimam reklamni magazin avio-kompanije. Na jednoj od fotografija je čovek sa žutim zubima. Isti onaj koji upravo sedi preko puta mene i koji me posmatra kako o njemu čitam.

Profesor Minik Rosing, geolog nagrađen godišnjom danskom nagradom za izuzetni doprinos nauci i gostujući profesor na univerzitetima širom sveta, dokazao je, 2004. godine, tokom istraživanja nivoa ugljenika u stenama, da se fotosinteza na zemlji dešavala pre više od 3,7 biliona godina i da je života bilo i ranije no što se to u nauci verovalo. Profesor Rosing je postavio teoriju da su živa bića koristila kiseonik kroz fotosintezu i da je taj kiseonik dovodio do formiranja granita koji je osnovni elemenat zemljine površine, pisalo je u tom časopisu.

Uprkos D-ovom prisustvu, počinjem da se osećam izgubljenom.

Kao na pravom pravcatom kraju sveta.

Kako li je tek bilo Crvenikosom Eriku kada se zaustavio u ovoj nedodžiji?

Ali, Erik je bio ubica. I bio je prognan.

Zašto je meni ovo trebalo?

PREPOZNAVANJE

Na Bjati smo naleteli još pre no što ćemo stići u Upernavik. Tačnije, ona je pronašla mene. Na aerodromu u Ilulisatu na koji smo iz Kangerlussuaka sleteli.

Iščekujući let za Upernavik, D i ja smo se osvrтали po aerodromskoj zgradi. Nekakve informacije su dopirale sa zvučnika, ali bile su na jeziku koji nismo razumeli. Jedina letilica koja se na pisti nalazila, više je nalikovala helikopteru nego avionu. Nismo bili sigurni da se tu nalazila zbog nas i da ćemo se u nju ukrcati. Nikoga od aerodromskog osoblja nije bilo u blizini. Oko nas su se motali samo putnici – Eskimi okruženi mnogobrojnom decom.

Odjednom me nepoznata žena oslovljava po imenu. Eskimka nalik muškarcu, kratke čekinjaste kose i bez trunke šminke, obraćala se baš meni.

Da li haluciniram? Da li je ova žena izgovorila moje ime? Da li je rekla da se zove Bjati? Bjati iz muzeja? Da li sam ja to već u Upernaviku? panično razmišljam jer

jedino je Bjati znala da dolazim. Ali, ona je živela u Upernaviku.

„Bjati. Iz Upernavika?” mucam.

„Da, ja sam.”

„Ovo je Upernavik?” postavljam sad već glupo pitanje potpuno zbunjena svim tim letelicama, presedanjima i grenlandskim imenima mesta koja su mi slično zvučala.

„Ne, nije. Ovo je Ilulisaat”, odgovora držeći za ruku kosooku devojčicu. „Ovde sam sa porodicom. Na odmoru. Tebe će u Upernaviku čekati Sara. Vidimo se sutra u muzeju.”

Uprkos tome što su me upozorili da Eskimi nisu previše druželjubivi, bila sam razočarana jer se Bjati nakon tih reči izgubila. Bez obzira što sam prvi put u njenoj zemlji. I što je bilo očigledno da se u njoj ne snalazim.

No, nije bilo vremena za samosažaljenje. Sedišta u avionu nisu bila numerisana i putnici su, u panici da će ostati bez mesta, počeli da trče ka tom najmanjem avionu u koji sam se ikada ukrcala. Mislim da u njemu nije bilo više od tridesetak sedišta.

Jedina slobodna mesta bila su ona ispred kapetanske kabine na kojoj je bio nacrtan Eskim koji kolje foku! Što je ulilo novu dozu strepnje u moje već dovoljno zbrkane emocije.

Budući da su bila okrenuta jedno naspram drugog, sedišta su ličila na ona u vozu. D i ja smo se smestili prekoputa nekih klinaca koji su sve vreme piljili u nas. Uz to su urlali i skakali po sedištima, dok su ih majke i očevi posmatrali s ponosom.

Ispostaviće se da je Grenland dečiji raj. U kojem caruje anarhija. Kako Eskimi pokazuju sujeverje i strah u odnosu na prirodu i duše umrlih predaka verujući da se deca rađaju s mudročću i magijskim moćima tih predaka, zbog straha da bi kažnjavanjem narušili mir mrtvih duša i decu doveli u opasnost, eskimske vaspitne metode se graniče sa haosom. U Upernaviku roditelji ne teraju decu da rade domaće zadatke niti im ikada zabranjuju da se igraju. Njihove poduke se završavaju savetima o hrani, prirodi, vremenu i lovu.

Putujući ka Upernaviku, ja o tome još ništa ne znam i s nevericom posmatram tu nenasnosnu decu i njihove flegmatične očeve i majke.

Kako ispred D-ovog i mog sedišta u avionu nije bilo moguće postaviti stoliće, piće kojim nas je stjuardesa poslužila, držali smo u rukama.

„Želite li keks?“ ponudila me je s osmehom.

„Ne znam da li ću uspeti“, odgovoram jer u levoj ruci sam već držala sok, a u desnoj kafu.

„Snaći ćemo se“, kaže dok mi keks trpa u usta.

Za razliku od Bjati koja na nas nije obraćala pažnju, stjuardesa se sve vreme motala u blizini. Pomislila sam zato što je bilo očito da smo D i ja jedini stranci. Ispostavilo se da je stajala iznad naših glava jer je u slučaju prinudnog sletanja upravo naša obaveza bila da osposobimo izlaz. Nije mi bilo najjasnije zašto su nama dvoma dodelili ovu ulogu, ni kako bismo se mi to sporazumeli sa ostalima u slučaju opasnosti. Mada, to ni nije bilo bitno. U slučaju da nešto pođe naopako, sa ledenim morem pod nama, ionako nismo imali nikakve šanse.

Zato smo joj se D i ja osmehivali pretvarajući se da pratimo njena uputstva.

Zaista do tada nisam letela tako malim avionom. Niti ovako nisko. Činilo se da smo svega nekoliko metara nad tlom. Što naravno nije bila istina.

Veoma jasno su se pod nama videla jezera, brda i ledene sante. Zavedena magijom prirode, ubrzo zaboravljam na glad koja me je već dugo mučila, i na stjuardesu, i na „prinudno sletanje“, i na Bjati.

Sve vreme fotografišem neobičan prizor nad kojim letimo, i krišom, klince koji se klibere upirući prstima u našem pravcu.

Pre no što smo sleteli ukazale su se prve kuće, a potom i aerodromska pista.

„Ovo je Upernavik“, dreknula je Bjati, no to sam i sama bila shvatila. Udarac objektiva mog fotoaparata u prozorsko okno bio je očigledan znak da smo dotakli pistu.

Ako je aerodrom u Kangerlusuaku ličio na vagon-restoran, a onaj u Ilulisatu na kantinu, upernavički je podsećao na kiosk brze hrane. Preciznije – na kiosk s betonskim prilazom koji je simulirao pistu.

Na aerodromu nas nisu dočekali dobrodušni grenlandski lovci niti njihove žene u nacionalnoj odori. Niti nas je čekala ta misteriozna Sara koju je Bjati spomenula.

U Upernaviku nas nije dočekao niko. Što se nije moglo reći za one koji su sa nama doleteli i koje su rođaci i prijatelji čekali euforično mlatarajući zastavicama Grenlanda. Nisam baš mogla da zaključim ko je to koga čekao jer svi su se na tom aerodromu poznavali. Uostalom, čak sam i ja znala nekoga. No Bjati mi baš i nije bila od

pomoći.

„Ovo je vaš vozač”, rekla je kada su se već svi razišli svojim kućama.

„A gde je Sara?” brinulo me je.

„Čekaće vas pred svojom kućom”, izgovorila je.

I nestala.

NAJSEVERNJI MUZEJ NA SVETU

Naravno da nisam očekivala da ću na Grenlandu ugledati leš tek ulovljenog irvasa nad kojim su nagnuta raskrvavljena usta gladnog Eskima. Ali, u Upernavik sam sletela ispunjena strahovima, iščekujući ledene snežne mećave, kovitlace struja i vetrova i preteće ledene sante.

„Da li znaš da su zbog nedostatka serotonina, Eskimi skloni samoubistvu. Statistike govore da se ubijaju iz pištolja ili iz puške, vešanjem ili skakanjem s visine, „pripremila” me je za put moja „dobro obaveštena” prijateljica.

Uprkos podatku da je u poslednjih sto godina jedan jedini čovek završio u ustima morskog psa strahovala sam i od ajkula. Kao i da se ne udavim u vodi.

Onaj ko upadne u severno more, umire veoma brzo, izguglovala sam na internetu, očajnički plivački pokreti samo ubrzavaju pad telesne temperature. Udovi počinju da trnu, telo se koči, a ravnodušnost i san opsedaju nesrećnika. Utopljenike u polarnim morima nikada ne traže jer se zbog hladnoće leš ne pojavljuje na površini. Čovek, jednostavno, nestaje bez traga.

Zahvaljujući tom istom internetu saznala sam i da su najstariji sačuvani grenlandski spomenici – mumije. Nikakvi crteži, pesme, zapisi u pećinama ili slično, već ledom mumificirana tela šestoro žena i dece.

Lica svih žena bila su izbrazdana crnim tetovažama, pisalo je, pretpostavlja se, da je zbog zbog drevnog inuitskog verovanja da nakon majčine smrti dete ostaje nezaštićeno, otac jedno od dece udavio ili ga je zakopao živog.

A onda sam umislila da mogu oboleti i od *kajak-angst sindroma* – fobije koja pogađa isključivo punoletne Eskime u kajaku jednosedu!

Strah od depresije i Eskimi (samo)ubice bile su slike koje sam ponela u Upernavik. U kojem je upravo tekao moj prvi grenladski dan.

Ponadala sam se da je Sara pričljivija od Bjati, da će nam pomoći da se snađemo. Da ćemo s njom lakše uspostaviti prisniji odnos. No, iako je od Bjati bila mnogo mlađa (uz to i prelepa), ona će se sve vreme vladati poput nje. Ušavši u automobil, promrmljala je nešto što je verovatno bio pozdrav i nastavila da sa vozačem čavrlja na grenlanskom.

Put do muzeja je bio neobično uzak i strm. Nebo načičkano debeljuškastim oblačićima. A na kamenim strminama su, poput pečuraka, izranjale drvene kućice. Lepota tih crvenih, plavih, žutih, ljubičastih i zelenih kućeraka, i ledenih santi koje su se podno njih belasale u vodi, topila je hladnoću kojom su nas dočekali.

Činilo mi se da sanjam. Da sam na nekoj drugoj planeti. Odjednom mi se moj dotadašnji život učinio prozaičnim. Previše običan spram ovog čuda.

Zaželela sam da ove slike zauvek utisnem u pamćenje.

Ovu nevericu. I lepotu.

Uprkos odsustvu dobrodošlice.

„Stigli smo”, prenuo me je iz hiperborejske narkoze Sarin glas.

Zaustavili smo se ispred kuće koja je mogla postojati samo u bajci. Crvene kućice od drvenih dasaka. S crnim crepom. Opasane morem u kojem su blještali delovi glečera.

Iako je bilo jasno da nas neće strpati u šator od životinjske kože i da su zavese od fokinih creva daleka prošlost, očekivala sam skromni kućerak, s medveđim kožama na podu i jednostavnim nameštajem. Nikako pokućstvo iz Ikee, aparat za filter-kafu i mikrotalasnu rernu. Zapravo, kuća je bila skandinavske provenijencije baš kao i ostale kuće u Upernaviku. Jedina upernavička zemunica decenijama je već služila samo kao muzejski eksponat.

„Ovo je vaš ključ. Vidimo se sutra u muzeju”, rekla je.

I to je bilo sve.

Nisam znala da li Sara radi u muzeju ni kada ćemo se sutra sresti sa Bjati. Ali,

jedino što sam bila u stanju da izustim bilo je: „Gde možemo kupiti nešto za jelo?”

Supermarket se nalazio u centru. Tačnije, na popločanom platou koji su ovde smatrali centrom. Na kojem, sem nekoliko klupa, kao i bolnice, luke i staračkog doma u blizini nije bilo ničega.

U supermarketu su rafovi bili poluprazni. Na robi nisu bile istaknute cene. Nije bilo voća niti povrća. I sve je bilo preskupo. Nekoliko puta skuplje no u Srbiji.

Narednih dana prodavnica će biti još praznija. No, to meštane neće posebno uznemiravati. Ukoliko je bilo hrane, oni su je kupovali, kada je nije bilo, oni su preživljavali i bez nje. Uostalom, nije bilo razloga za brigu, za razliku od svojih dedova koji su u krajnjoj nuždi mogli pojesti sopstvene prokuvane čizme, delove kajaka pa čak i umrle rođake, meštani su danas u kućama imali zamrzivače prepune fokinog mesa.

Na veb sajtu muzeja je pisalo da Upernavik na grenlandskom znači *mesto proleća*, da se nalazi na severozapadu zemlje, na istoimenom ostrvu, da u njemu živi nešto više od hiljadu stanovnika i da se ostrvo veoma lako može obići pešice. Kao i to da Upravni odbor muzeja, na osnovu preporuke kuratora, bira internacionalne umetnike koji će u Muzeju boraviti.

Svrha muzeja, stajalo je, je u tome da jednom umetniku ili grupi njih, omogući rad u inspiativnom okruženju čudesne grenlandske prirode, što je bio dovoljan razlog da se prijavim.

Ali, o *Kući za umetnike* skoro da ništa nisam znala pre nego što ćemo se u nju useliti. Nije mi baš bilo najjasnije da li je ona deo muzeja. Na sajtu nije postojala nikakva fotografija. Ali, stajala je odrednica *refugee*.

Refjudži, (proverila sam značenje u rečniku), *označava osobu koja traži zaklon, sigurnost, najčešće u stranoj zemlji, za vreme rata ili prirodnih nepogoda*.

Slučajno ili ne, ma koliko na prvi pogled delovalo paradoksalno, ova poetična kućica će za D-a i mene zaista postati zaklon. Jer, svet će se u Upernaviku, sve vreme deliti na dva dela: na onaj spoljašnji, u kojem su živeli meštani, i onaj u tišini

tamnocrvene kuće, s kojim Eskimi iz Upernavika nisu želeli da imaju nikakve veze.

Usamljena kućica, na kamenitim stenama obraslim mahovinom, koja se s najsevernijim muzejom na svetu nalazila na samom kraju Upernavika, i koja je sa njim bila povezana samo uskom stazom, sve vreme će mi se činiti nestvarnom.

Ni na nebu ni na zemlji.

Posebno u trenucima kada bi magla s okolnih brda, i dah ledenih santi, s lavežom komšijskih pasa oko nje stvorio obruč.

Činilo se tada da se u svoj toj eteričnoj izmaglici nazire eskimski vrač i da se čuju bubnjevi i magijski *seratit*.

(odlomak romana)

<https://mediterran.rs/knjige/ljiljana-maletin-vojvodic-oni-koji-jedu-sirovo-meso/>

<https://polja.rs/2013/479/attachment/479-16-2/>

<https://polja.rs/2014/486/attachment/486-27/>

https://www.b92.net/kultura/dokolica.php?nav_category=1069&nav_id=779257